

Kunst als dragende structuur

Door Daphne Voormolen | 14 januari 2026 | Art en Auto

Nergens wordt huidhonger als primaire menselijke behoefte zo zichtbaar als bij pasgeboren baby's. Direct huid-op-huidcontact tussen zuigeling en ouder – buidelen, zoals dat liefkozend wordt genoemd – geeft warmte en rust. Deinend op het zachte ritme van de ademhaling en de vertrouwde cadans van de hartslag vindt hechting plaats. Dat is niet vreemd, wanneer we bedenken dat een lichaam vóór de geboorte nog nooit contactloos is geweest. Opgroeien betekent loskomen en autonomie verwerven, maar de behoefte aan lichamelijke nabijheid blijft.

Body Care II & III (2025)

Beeldend kunstenaar Caren van Herwaarden reflecteert in haar werk op *la condition humaine*, waarbij zij het lichaam ziet als drager van betekenis.

Haar vertrekpunt is intiem: een persoonlijke ervaring, emotie of beschouwing, die via haar indrukwekkende verbeeldingskracht vorm krijgt. Haar werk is uitgesproken tactiel. Waterige verf, zachte doeken, ruw karton en sprekende kleuraccenten roepen nabijheid op, maar ook kwetsbaarheid. Rauw en tederheid bestaan naast elkaar.

Wat in eerste instantie persoonlijk lijkt, blijkt bij confrontatie met het werk herkenbaar voor velen. Niet universeel in de zin van algemeen of abstract, maar in de zin van gemeenschappelijk. Het doet iets met je. Het werk raakt mij lichamelijk: ik voel spanning, herkenning, soms ongemak. Het raakt ook mijn denken. Het herinnert me aan hoeveel er van een lichaam valt af te lezen, en dat wij dat als zorgverleners moeten blijven doen. De mens zien, ruimtelijk vertegenwoordigd door het lichaam.

Third life (2022) detail

‘Zonder ruggengraat geen draagkracht, geen oprichten, geen reiken of omhelzing’

De overzichtstentoonstelling *‘Backbone’* van Van Herwaarden in Museum Rijswijk biedt een expliciete metafoor voor deze reflectie. Bij de titel denk ik: fijn, het gaat hier om stevige kunst! Maar ook: een directe verwijzing naar het fysieke. De ruggengraat is de dragende structuur van het lichaam. Het ondersteunt, verbindt en maakt beweging mogelijk. Zonder ruggengraat geen draagkracht, geen oprichten, geen reiken of omhelzing.

Geraakt

In filosofische zin kan de ruggengraat worden opgevat als verbinding tussen denken en doen. Het brein staat voor reflectie en besluitvorming; het lichaam voor handelen, zorgen, aanraken en dragen. Terwijl ik door de tentoonstelling loop, ervaar ik iets vergelijkbaars wanneer ik word geraakt in lichaam en denken. De werken hebben een sterke fysieke aanwezigheid en roepen verwondering op. Dat werkt activerend. Gedachten komen op gang over mijn eigen lichamelijke behoeften en de betekenis van lichamelijk contact, ook in het kader van zorgdragen voor elkaar.

Langzaam zoomt mijn denken verder uit. Plekken waar ruimte is voor vertraging en verdieping zijn zeldzaam maar zo waardevol. Musea vervullen daarin een essentiële rol. Kunst kan fungeren als een existentiële ruggengraat: ze verbindt denken en doen en houdt je menselijkheid rechtop. Van Herwaardens werk brengt het lichaam terug in mijn denken, en plaatst het denken terug in mijn lichaam.

Professionele nabijheid

Deze gedachten krijgen bijzondere betekenis in de context van de hedendaagse zorgpraktijk. Lichamelijk contact is beladen geraakt door aandacht voor grensoverschrijdend gedrag, culturele verschillen en angst voor ziekteoverdracht, versterkt door de ervaringen tijdens de coronapandemie. Tegelijkertijd maakte juist die periode zichtbaar hoe fundamenteel de behoefte aan aanraking is.

The history of exodus, (2021) detail

Het begrip 'huidhonger' kreeg een medische en maatschappelijke betekenis. Ik merk hoe ik in mijn werk vaak de neiging heb een verdrietige patiënt een hand op de schouder te leggen. Ik realiseer me hoeveel betekenis een eenvoudige aanraking kan dragen. Professionele nabijheid vraagt voortdurende morele afstemming. Misschien mag ik mijzelf toestaan die vorm van nabijheid weer iets vaker toe te laten, – professioneel, met respect en culturele sensitiviteit, maar zonder het bij voorbaat uit te sluiten.

Innerlijk kompas

Kunst kan in dit spanningsveld een dragende rol spelen. Niet door oplossingen aan te dragen, maar door mensen te helpen hun innerlijke kompas te onderhouden. De kracht van kunst en de waarde van musea schuilt in vertraging en verdieping. In hun vermogen een dragende structuur te vormen die denken en doen Backbone van een samenleving met elkaar verbindt. Als de backbone van een samenleving.

De tentoonstelling 'Backbone' is t/m 1 maart te zien in [Museum Rijswijk](https://www.museumrijswijk.nl/)

Daphne Voormolen

Daphne Voormolen is arts Foetale Geneeskunde in het UMC Utrecht en voorzitter van Stichting Kunst Salon. Het is haar missie een brug te slaan tussen haar twee grote passies: geneeskunde en kunst. Haar motto: laat kunst voor je zorgen. Foto: Arman Ramzi